

מבחן כנות הקשר: לאמוד אהבה בכלים בירוקרטיים

ההלך המקנה רשות ישיבה בישראל לבן זוג זר של אזרח ישראלי, המכונה "ההלך המדורג", אינו תוצר של חקיקה. לא בכדי, החוק הישראלי אינו מסדיר נישואים בין דתיים,¹ ובכך משאיר ואקום שהתמלא על ידי חקיקה משנית גמישה יותר ובהירה פחות. "זהו אחד הדברים שהחוק אינו חייב לתת תשובה מלאה עליהם, אבל גם אינו יכול לחסום בפניהם את הדרך",² כך נאמר על נישואים בין יהודים לשאינם יהודים בדיון המקדים לחקיקתו של החוק המסדיר נישואים בישראל. אי המענה של החוק לצורך מסוים הידוע למחוקק, הימנעותו מהתחייבות חד משמעית, גם הוא פעולה פוליטית מכוונת. במובן זה, ניתן לראות בהלך המדורג מימוש בירוקרטי של היחס הבלתי פתור של הממסד הישראלי להתבוללות גם כיום.

אחד הרציונלים הבסיסיים של מדיניות ההגירה הישראלית הוא מניעת ישיבת קבע והשתקעות של זרים שאינם יהודים. למרות זאת המדינה מכירה, במסגרת הזכות למשפחה, בכך שזוגיות עשויה להצדיק מתן רישיון ישיבה לזר שבתנאים אחרים לא קמה לו זכות כזו.³ ההלך שנוצר תחת האילוצים הסותרים הללו, המתקיימים במקביל, נדרש בעקיפין לקבוע – על מנת לסנן – מהי מערכת יחסים זוגית שראויה לגבור על ההסתייגות האידיאולוגית מהתבוללות ועל מדיניות ההגירה הישראלית, ובמילותיו של הנוהל המסדיר: "תא משפחתי כן, אמיתי, בלעדי".⁴

תנאי הכרחי לעמידה בתנאי ההלך המדורג הוא צליחת מבחן "כנות הקשר".⁵ אם פקיד רשות האוכלוסין וההגירה לא ישתכנע בתשואול השנתי שיש בין בני הזוג אהבה רומנטית כנה, ההלך יבוטל. על מנת שהפקיד או הפקידה יוכלו לזהות באופן רציונלי 'קשר כן', נדרש הנוהל לעשות סטנדרטיזציה של סימנים מזהים של אהבה אמיתית, של רגשות רומנטיים כנים. הפקידים נעזרים במאגר שאלות רחב אך סופי כדי לבחון את כנות הקשר בתשואול בני הזוג ולאסוף ראיות התומכות בהחלטתם הסופית לגבי כנות או כוזבות הקשר, בטרם ידווחו על התרשמותם לממונה עליהם. כך ההלך מעוצב לאור המתח בין דרישת הבירוקרטיה המודרנית לחוסר פרסונליות של הפקיד, לבין שיקול הדעת הרחב שניתן לפקיד לזהות אותנטיות של קשר זוגי, המנכיח את חוסר הרציונליות של הלך השיפוט שאהבה היא מושאו.

¹ צורת הזוגיות הפורמלית המעוגנת בחוק נישואים וגירושים בבתי הדין הרבניים, אינה מסדירה צורות נוספות של זוגיות, כמו נישואים הומוסקסואליים, אך על כך לא ארחיב כאן.

² הדברים נאמרו מפי דוד הר-רב-האי ממפלגת מפא"י וצוטטו בתוך: צבי טריגר, "יש מדינה לאהבה: נישואין וגירושים בין יהודים במדינת-ישראל", **משפט, חברה ותרבות | משפטים על אהבה**, עורכות: ארנה בן-נפתלי וחנה נווה (רעננה: רמות 2005), 205.

³ דפנה הקר ורוני ליברזון, "משפחות חוצות גבולות בישראל: בין האתנוס לאינדיבידואליזם ולגלובליזציה", **המשפט** טו(2) (2010), 512.

⁴ נוהל 5.2.0009 נוהל רשות האוכלוסין וההגירה 5.2.0008 "מתן מעמד לבן זוג זר הנשוי לאזרח ישראלי" (25.02.2018), סעיף ב.1; נוהל רשות האוכלוסין וההגירה 5.2.0009 "מתן מעמד לבני זוג של ישראלים, לרבות בני אותו מין" (08.04.2018), סעיף ב.1.

⁵ נוהל 5.2.0009, סעיף ד.13.א; נוהל 5.2.0008, סעיף ה.1.א.

בכל הליך של תשאול משפטי, השאלות מעצבות את האופן שבו הנשאל מספר את הנרטיב שלו. ההכרח לעבד זיכרונות מורכבים לתשובות מילוליות חד משמעיות מבנה נרטיב בהתאם לגבולות ולהנחות היסוד של השואל.⁶ במובן זה, בעל הסמכות לתשאל, הוא הפקיד במקרה שבו אדון להלן, מחזיק בזכות ראשונים לברור את סוג המידע שייכנס לנרטיב הנבנה במהלך התשאול יחד עם המשיב. אמנם, התשאול הוא פעולה מורכבת למרות יחסי הכוח הברורים בה מפני שהפקיד תלוי בתשובותיו של המשיב, אף שמוטלות עליהן הגבלות נוקשות. לצדדים יש מטרות מנוגדות, אך כל אחד מהם זקוק לשיתוף הפעולה ביניהם כדי לקדם את זו שלו. הפקיד לא יוכל לדחות את הבקשה ללא הבאת ראיות שיצביעו על אי כנות הקשר, בהסתמך על תשובות בני הזוג, ואילו בני הזוג לא יוכלו לקבל מעמד שיאפשר לבן הזוג הזר להישאר ולהשתקע בישראל לצד בת זוגו, מבלי לצלוח את התשאול.

מקובל לתפוס הליך הוגן כהליך שבו זהות הפקיד אינה מעלה ואינה מורידה. הריחוק בין מבטו של הפקיד לבין בני הזוג נוצר בשל אופיין של השאלות המתקוננות, המתמקדות לרוב בפרטים טכניים, ובשל אופי התשאול, המבוצע תוך הפרדת בני הזוג, על מנת להשוות את תשובותיהם לאחר מכן. כפי שאראה להלן, דווקא הריחוק, שמטרתו לשוות לתשאול אופי מתוקן, אובייקטיבי והוגן, עשוי להיחווה כגורם המקשה על זיהוי האותנטיות והכנות של קשר זוגי ושל אהבה רומנטית.

היצירה **דיני אהבה** שבה אדון כמקור ראשוני, מערערת על יסודות הלגיטימציה והאמינות של פרקטיקות המלוות את ההליך המדורג, ובראשן התשאול. אבחן כיצד מסריה החווייתיים והאסתטיים של היצירה מגיבים להגבלה שמטיל ההליך הבירוקרטי על דרכי ההוכחה של כנותה של מערכת היחסים הזוגית. בהמשך לכך, אנסה להראות כיצד המסרים הללו חושפים מתחים נרטיביים סביב ביטויי האותנטיות והכנות של אהבה בין בני זוג.

דיני אהבה היא יצירה חזותית-טקסטואלית העוסקת בחוויותיהם של היוצרת, דקל עטיה, ושל בן זוגה הצרפתי קווין בקאר, סביב ההליך המדורג שעברו.⁷ היצירה הודפסה כספר בן שלושה חלקים: "אהבה", "בירוקרטיה" ו"פסק דיני". החלק הראשון, צבע דפיו ורוד, מתאר את סיפור היכרותם של בני הזוג, יחד עם תמונות מחיי היום יום שלהם. לתמונות ולזכרונות מתלוות הפניות לשאלות שנשאלו בני הזוג במשרד הפנים, ולתשובות שענו, תשובותיה של דקל בעברית ותשובותיו של קווין בן זוגה בצרפתית; החלק השני, שדפיו

⁶ יופי תירוש, "על שתיקה במשפט בסרט לאהוב אותך מאז", **מעשי משפט** ג (2010): 261.

⁷ היצירה הוגשה על ידי דקל עטיה כעבודת הגמר לתואר בתקשורת חזותית בשנת 2018. העותק שבו השתמשתי הושאל מעטיה. עמודי הספר שאליהם התייחסתי במהלך העבודה, מצורפים כנספחים בסיומה.

צבועים אפור, מציג את רשימת השאלות שהופנו לבני הזוג בתש"א⁸ וכן מסמכים שנדרשו להגיש מדי שנה במסגרת ההליך המדורג כדי לזכות בהארכת אשרת הישיבה של בן הזוג, ובהם קבלות מפורטות על קניית מצרכים, מכתבי המלצה מקרובי משפחה ומחברים משותפים, תעודות יושר, רווקות ולידה בצרפתית, ומכתב סיכום שנתי ובו מפורטות התפתחויות בחייהם האישיים והזוגיים ואירועים כמו חופשות משפחתיות ורכישת רכב. בין לבין מצוטטות אמירות שהפנו אל בני הזוג פקידים, מכרים וזרים וכן קטעים מתשאלים זוגיים במשרד הפנים ובשדה התעופה המוצגים כדיאלוגים; החלק האחרון, שבו הצבע הדומיננטי הוא אדום, נקרא "פסק דיני". עטיה מגיבה בו בגוף ראשון לאירועים ולתגובות שהוצגו בחלקים הקודמים של הספר. אציע לראות במבנה של שלושת הפרקים המובחנים זה מזה מבחינה נושאת וחזותית, כמין צינור. מהצגה חזותית של תחילת ההתאהבות באופן רציף וחסר היסוס, דרך צנרת הדין עוברת האהבה הרכבה מחדש באמצעות פירוקה וצמצומה למילים, למספרים, לעובדות – ולבסוף מביעה עטיה בקולה התנגדות לטרנספורמציה המצמצמת שכפה ההליך הבירוקרטי על הנרטיב של בני הזוג.

בגשתי למקור, ניסיתי לעמוד על האופן שבו עטיה הנכיחה את הצרימה, את הפער, בין חומר הגלם הלא מילולי של הזוגיות בזיכרונם וברגשותיהם של בני הזוג, לבין נרטיב הזוגיות שנבנה בתשאל כתוצר מעובד. כאשר הפער הזה גלוי, הוא מאפשר לקולם של בני הזוג המתושאלים להתפרץ היכן שהוא אמור להיות מוגבל ומושתק על ידי מסגור השאלה. צרימת השאלות מונחת באמצעים חזותיים וטקסטואליים. כך למשל, תמונה אחת מציגה את המיטה הזוגית בהתאם לשאלה "באיזה צד של המיטה ישן כל אחד?", כשהשנייה מציגה את המיטה הזוגית הסתורה כפי שזוכרים אותה לרוב, באופן אינטואיטיבי, לא כמחולקת לצדדים קבועים, ולא תוך מאמץ היזכרותי להציב את בן הזוג במקומו המדויק בתוכה.⁹ דוגמה נוספת היא התשובה החזותית לשאלה "מה כתובתו של בן הזוג בארץ המוצא?": בצד אחד מוצגת התשובה הישירה לשאלה, כלומר הקיר החיצוני המסתיר את הבית ועליו מתנוסס מספרו. מנגד מוצגת חזית את הבית עצמו, אובייקט ההיזכרות הטבעי, עליו לא מופיעה כתובת.¹⁰ גם בתשובה החזותית לשאלה "מהי מידת הנעליים של כל אחד?" מנכיחה עטיה את הפער שחשה בין פרטים שהם חלק ממש מבני הזוג, גוף ההיכרות ביניהם, ובין פרטים מדויקים אך חיצוניים, שרירותיים. הנעליים מוצגות זו לצד זו, ישרות, סימטריות ובמרכז התמונה, כמו ראיות מצולמות, כשבעליהן נעדרים ממנה.¹¹ כך מופיעות גם מברשות השיניים,¹² אריזות הבושם על המדף,¹³

⁸ דקל עטיה, **דיני אהבה**, 71. ר' נספח 9.

⁹ שם, 10-11. ר' נספח 1.

¹⁰ שם, 12-13. ר' נספח 2.

¹¹ שם, 18-19. ר' נספח 3.

¹² שם, 27. ר' נספח 4.

¹³ שם, 41. ר' נספח 7.

שאריות הביצה בקערה.¹⁴ ניתן לראות בתמונות הללו הגחכה של סוג הדיוק הנדרש בתשואל להוכחת ההיכרות והקרבה בין בני הזוג. אלה יכולו להיות מידות של אנשים אחרים לגמרי, או שניתן לענות נכונה על השאלה הזו גם ללא היכרות קרובה. אולי יש בכך כדי להתריס נגד הפקידים – הנה, קחו את מידות הנעליים, האם הן קירבו אתכם לתשובה שאתם מחפשים? האם אנחנו באמת מכירים ואוהבים זו את זו? ואולי התצוגה הזו, בתקריב מדויק, מדגימה גם כיצד הפיכתם של חפצים וזיכרונות השייכים לבני הזוג, לראיות, מפקיעה אותם מבעליהם. התשואל מדריך את המשיבים לחזור ולהביט בזוגיות שלהם במבט אחר, שתר בשיטתיות אחר ראיות, זמנים, שמות מקומות. המבט המנוכר הזה על הזוגיות המוכרת, מאיים לדחוק ולאיין את המשמעות שלה, להשכיח אותה.

דווקא במקומות שבהם התשובות לא היו חד משמעיות, התקריבים המדויקים נזנחים לטובת רזולוציה רחבה יותר. התשובות הבלתי מדויקות, שאינן מתאימות לגמרי להנחות המתשאל, פותחות פתח רחב יותר לעולמם של בני הזוג. כך בשאלה באיזה סוג שמפו השניים משתמשים, התשובה המעומעמת "בכל פעם משהו אחר", מלווה בתמונה שבה בקבוקי הסבון במקלחת כלל אינם תופסים את מרכז התמונה אלא נדחקים לשוליה ומעליהם נחשף צלו של בן הזוג.¹⁵ בתשובה לשאלה על אחיו של בן הזוג, נשכח שמה של עיירת מגוריו, אך התמונות מראות שמיים בהירים מעל גגות בתי האבן הנמוכים של העיירה, כביש, מכונית אדומה חונה. המענה החזותי מדגים זיכרון טבעי יותר, של רושם כללי המוטבע במבקר.¹⁶ כך מונחת תפיסה אלטרנטיבית של זיכרון, של היכרות ושל דיוק, הקוראת תיגר על תפיסת "הזוגיות הכנה" שמבנה שאלת הפקיד. גם רגעים של מתח, של חוסר וודאות, ושל חשש לאי-תיאום וחוסר הרמוניה בין בני הזוג, מובעים דרך התמונות, הקומפוזיציה והתשובות לשאלות הפקיד. כך התשובה המהוססת "כנראה שכן" לשאלה "האם תעשו ברית מילה לילדכם?" שנשאלה כשעטיה כלל אינה בהיריון, והשניים טרם נישאו, וכן התשובה השלילית לשאלה "האם הוא מתכוון להתגייר?" מלוות בדימוי של ידיה של עטיה מעל קרש החיתוך, אווזות במלפפון ובסכין המוצמדת לקצהו. בצידה השני של כפולת העמודים מופיע דימוי כמעט זהה, שבו ידיו של בן הזוג חותכות במרץ את המלפפון, בתשובה לשאלה "מי מכם מבשל?".¹⁷ השגרה חסרת ההיסוסים בדימוי השמאלי מבליטה את ההיסוס והקיפאון של התנועה בדימוי הימני, לנוכח שאלות המנכיחות הבדלים דתיים, זהותיים, בין בני הזוג, בציפייה לתשובה חד משמעית.

¹⁴ שם, 38-39. ר' נספח 6.

¹⁵ שם, 26. ר' נספח 4.

¹⁶ שם, 34-35. ר' נספח 5; שם, 71. ר' נספח 9.

¹⁷ שם, 46-47. ר' נספח 8; שם, 71. ר' נספח 9.

בחלק השני של הספר, "בירוקרטיה", מופיעה סיטואציה של חוסר תיאום בין בני הזוג באחד התשואלים שעברו. בן הזוג סיפר בפירוט מה השניים עשו ביום שבת האחרון לפני התשואל, בעוד שעטיה לא נזכרה מיד כשנשאלה. לנוכח הספק שמתעורר בפקידה, עטיה נתלתה בכנות של הזוגיות היומיומית, שמחוץ לכותלי רשות האוכלוסין, וניסתה להישען עליה: "תבואו אלינו הביתה בהפתעה, תעשו בדק בית, תראו שאנחנו חיים ביחד... תעקבו אחרינו".¹⁸ חוסר התיאום ברמת הפירוט והדיוק של אירועי השבת האחרונה איים להכשיל את בני הזוג בשכנוע הפקידה בכנות הקשר שלהם. בהצגת קטעים מהשיחה עם הפקידה בספר, מובחנות מילותיה של עטיה ממילותיה של הפקידה דרך גופן שונה, קטן יותר, באדום ולא בשחור, וכן באמצעות הבלעתן ברווחים שבין השורות של הפקידה.¹⁹

יחסי הכוח בין עטיה לבין בעלת הסמכות שהציגה את השאלה המכשילה התעצבו סביב מרחב הדיבור שמוקנה לכל אחת. בעוד הפקידה יכולה לשאול כל העולה על רוחה ("אז מה אני אשאל אותך?") ותפקידה היה לחפש מוקדים של אי אמינות ("מאיפה אני יודעת שאתה לא משקרת לי? אתם בכלל ביחד באמת? כן? את לא משקרת לי?"),²⁰ עטיה נאלצה לבחור את מילותיה לנוכח שאלות בלתי צפויות, בידיעה שהפקידה מצפה לתשובה התואמת ככל האפשר לתשובה של בן זוגה. בסיטואציה של חוסר ההתאמה בתשובות, היא חשה שתנאי התשואל מזמנים לה מבוי סתום. לא בכדי היא פנתה לחיי היומיום, לשגרה הזוגית, בחזרה למקום הלא מעובד, לחומר הגלם של הכנות שלא תמיד עובר בהצלחה את תהליך העיבוד שנדרש בתשואל. החיים המשותפים, ההרגלים, השגרה הזוגית, מספקים מענה בהתרשמות ישירה ורציפה, שאינה מרוחקת ומתווכת על ידי חלוקה שרירותית של שאלות הפקידים.

המשפטנית יופי תירוש מציעה לראות את המשמעות של הימנעות מדיבור ושתיקה בהליך השיפוט, כסוג של "הישמרות מפני חדירה של המבט החברתי והמשפטי למקומות האינטימיים ביותר של העצמי".²¹ הכפייה הבירוקרטית למסור את מערכת היחסים לשיפוט דרך עיבוד מילולי מפקח ומודרך אינה בעלת אפקט ניטרלי, כי אם אוצרת בתוכה השפעה מאיימת על המקומות הפרטיים שבהם היא נוגעת. החשיפה בדרך של תשואל כופה על הכנות והאמת של הקשר, שברוב מערכות היחסים אינן נמסרות להליך תיקוף חיצוני כמו זה של ההליך המדורג, לעבור טרנספורמציה. היא מעצבת את הזיכרון מחדש, או מניחה באופן שרירותי אופן מסוים שבו הזיכרון הזוגי "הכן" צריך להיות מעוצב.²² בחלקו האחרון של הספר, במין מונולוג סגורי

¹⁸ שם, 87. ר' נספח 10.

¹⁹ שם, שם.

²⁰ שם, 86. ר' נספח 10.

²¹ תירוש, "על שתיקה במשפט", 261.

²² נילי כהן, "נאמנות הפרשן", עיוני משפט לה 3 (2013): 593.

שממשיך מסרים שנרמזו באמצעים חזותיים, כתבה עטיה שהיא "לא מבינה איך אפשר להתכונן על לספר על האדם שאתה מכיר יותר טוב מאשר אתה מכיר את עצמך".²³ עטיה הדגישה לאורך היצירה את העיוות באופן התיקוף הבירוקרטי של כנות הקשר, ואת הפער בינו לבין האופן שבו נתפסת כנותו של קשר מחוץ להליך הבירוקרטי, וכתבה בחלק האחרון: "פעם שכחתי מה עשינו בשבת האחרונה... בגלל זה כמעט איבדתי את אהוב ליבי",²⁴ והוסיפה והתרעמה על חוסר ההוגנות של כללי המשחק הבירוקרטי: "בסופו של דבר מדובר באהבה שלי, לא בעוד משחק זיכרון".²⁵

המקרה של ארטיקולציה של האהבה בהליך הבירוקרטי, וקולה המתגונן של עטיה ביצירה המגיבה להליך, מהדהדים את הדיון בזיהוי האותנטיות של אהבה. אכן, דרישת הנוהל מבני הזוג, להיות כנים לגבי אהבתם, אינה כה פשוטה, מאחר שהתבניות של ההליך לא מצליחות להקיף את כל מערכת היחסים שלהם מצד שני או לזקק את הגרעין שלה. לאור אי הנוחות שמעורר הנרטיב המאומת, המתוקף, המתוקן, של הזוגיות, הנבנה בהליך המדורג, ניתן לנסות לתאר אילו הנחות מקובלות על אהבה ואותנטיות סותר הנרטיב הבירוקרטי. נוכל לאפיין את הנרטיב הזוגי האינטימי, הקודם לארטיקולציה הבירוקרטית, כאמת שהתוקף שלה פנימי ומעגלי. לא ניתן לפרק אותה לגורמים כדי להרכיבה מחדש בצורה נאמנה למקור לאחר מכן. היא לא ליניארית גם במובן זה שאין בה סיבתיות רציונלית שאפשר להתחקות אחריה ולשחזרה בדיעבד. במובן מסוים, זו גם הסיבה שאין בה דגש קריטי על הקוהרנטיות והיציבות של ההיסטוריה הזוגית. האהבה היא חסרת היסטוריה עצמאית. הקיום שלה בעבר אינו עצמאי, אלא קיומה בהווה הוא זה שנותן תוקף לקיומה גם בעבר. אם נתארה כמין סוד משותף, בדומה לתפיסה של ג'ון דן בשיר "The Ecstasy", נוכל להאיר מדוע ההליך הבירוקרטי, המניח שצופה חיצוני אובייקטיבי יכול להתחקות אחר עקבותיה של אהבה באמצעות הצלבת עובדות ופרטים, מרגיש אבסורדי.²⁶

עם זאת, לטענתי, מקורה של אי הנוחות של בני הזוג ושל הקורא אינו טמון בהכרח בפערים תפיסתיים יסודיים לגבי מהותה של אהבה כנה, אלא נעוץ בפרקטיקה. חלק מההנחות שעומדות בבסיס השאלות של משרד הפנים הן שזוגיות בת קיימא זקוקה לקרבה פיזית מתמשכת המתבטאת במגורים משותפים ושבני זוג שואפים להסדיר את הקשר דרך נישואים ולהקים משפחה. ההליך אף משקף את התיאור

²³ עטיה, דיני אהבה, 166. ר' נספח 14.

²⁴ שם, 161. ר' נספח 13.

²⁵ שם, 169. ר' נספח 15.

²⁶ John Donne, "The Ecstasy", in: *The Songs and Sonnets of John Donne*, ed. Theodore Redpath (London: Methuen, 1966), 55.

האינטואיטיבי של אהבה כנה כ'אהבה שאינה תלויה בדבר', או במילים אחרות, שאהבה היא אינטרס משותף מזוקק שאינו מהול באינטרסים אחרים.²⁷ תפיסה כזו מתבטאת בדרישה של ההליך המדורג להכשיל קשרים זוגיים שאחת ממטרותיהם היא הגירה כלכלית או הגירת עבודה. אם נניח בצד את הדיון בתקפותן של ההנחות הללו, נוכל לראות שהנחות היסוד של ההליך הבירוקרטי ביחס לכנות ואותנטיות באהבה, אינן כה רחוקות מהאינטואיציות הרחבות, שמשקפת גם עטיה. אם כן, אף שההליך הבירוקרטי דווקא משקף הנחות אינטואיטיביות רבות לגבי כנות ואותנטיות של אהבה, הפרקטיקה הבירוקרטית היא שמעוררת את התחושה שההליך מחמיץ או מעוות את הכנות הבלתי מדוברת של אהבה.

²⁷ במחקרים ביקורתיים על היחס הממסדי לנישואים בין דתיים בישראל מבליחה פעמים רבות ההבחנה בין האינטרס הזוגי המשותף 'הפנימי' לבני הזוג לבין אינטרסים 'חיצוניים' להם, לדוגמה במאמרו של צבי טריגר, "אהבה ודעה קדומה: על הפרדוקסליות של תופעת הנישואין הבין-דתיים בישראל", בתוך **עיונים במשפט מגדר ופמיניזם**, עורכות: דפנה ברק-ארז, שלומית יניסקי-רביד, יפעת ביטון ודנה פוגץ', שריגים-ליאון: נבו, תשס"ז, 739.

ביבליוגרפיה

מקורות ראשוניים

- עטיה, דקל. **דיני אהבה (עבודת גמר לסיום תואר)**, (מכללת שנקר : 2018).
- נוהל רשות האוכלוסין וההגירה 5.2.0008 "מתן מעמד לבן זוג זר הנשוי לאזרח ישראלי" (25.02.2018).
- נוהל רשות האוכלוסין וההגירה 5.2.0009 "מתן מעמד לבני זוג של ישראלים, לרבות בני אותו מין" (08.04.2018).
- John Donne, "The Ecstasy", in: *The Songs and Sonnets of John Donne*, ed. Theodore Redpath (London: Methuen, 1966), 55.

מקורות משניים

- הקר, דפנה וליברזון, רוני. "משפחות חוצות גבולות בישראל: בין האתנוס לאינדיבידואליזם ולגלובליזציה". **המשפט** טו(2) (2010): 509-549.
- טריגר, צבי. "אהבה ודעה קדומה: על הפרדוקסליות של תופעת הנישואין הבין-דתיים בישראל". בתוך **עיונים במשפט מגדר ופמיניזם**. עורכות: דפנה ברק-ארז, שלומית יניסקי-רביד, יפעת ביטון ודנה פוגץ'. שריגים-ליאון: נבו, תשס"ז, 733-776.
- טריגר, צבי. "יש מדינה לאהבה: נישואין וגירושין בין יהודים במדינת-ישראל". **משפט, חברה ותרבות** | **משפטים על אהבה**. עורכות: ארנה בן-נפתלי וחנה נווה. רעננה: רמות 2005, 173-225.
- כהן, נילי. "נאמנות הפרשן". **עיוני משפט** לה 3 (2013): 587-638.
- תירוש, יופי. "על שתיקה במשפט בסרט לאהוב אותך מאז". **מעשי משפט** ג (2010): 257-269.

נספחים (מתוך הספר דיני אהבה)

1. עמ' 10-11

2. עמ' 12-13

3. עמ' 18-19

4. עמ' 26-27

5. עבוי 34-35

הצילום נעשה ב-1982, 35 שנה לאחר שהבניין נבנה

6. עבוי 38-39

7. עמ' 40-41

8. עמ' 46-47

1. איזה צד כל אחד ישן במיטה?
2. מה צבע מברשות השיניים שלכם?
3. מה עשיתם ביום שבת האחרון?
4. על מה אתם רבים בדרך כלל?
5. תארו לי איך החדר שלכם נראה?
6. את בטוחה שהוא האחד?
7. מה מעצבן אותך בו?
8. איך ומאיפה באה היום לראיון?
9. מה הכתובת של קווין בצרפת?
10. מה התחביב שלך?
11. מה התחביב שלה?
12. תעשו לילד שלכם בריחה?
13. איפה היה הדייט הראשון שלכם?
14. אתם מתכוונים להשתקע בארץ?
15. הוא מתכוון להתגייר בכלל?
16. מה אתם עושים בדרכי בבוקר?
17. מי מבשל בבית?
18. איפה הוא עובד?
19. מה הוא הכי אוהב לאכול?
20. הוא מתנהג אלייך יפה?
21. מה מידה הנעליים שלכם?
22. מה השם של אח של קווין ואיפה גר?
23. איזה שמפו אתם בדרך כלל קונים?
24. מי עם האוטו רוב היום?
25. מה אתם אוהבים לעשות ביחד?
26. מה היא קנתה לך ליום הולדת?
27. איך ההורים שלו מתנהגים אלייך?
28. איזה צבע אריזה הבושם שלכם?
29. מתי אתם מתחתנים?
30. מה מעצבן אותך בה?
31. אתה אוהב את המשפחה שלה?
32. איך המשפחה מקבלת אתכם?
33. היא מרכיבה עדשות מגע?

פקידה: "אז מה אני אשאל אותך? חמודה.
 אני יכולה לקלף רגע חפוז?
 פשוט לא אכלתי כל היום...
 חמודה, את יודעת שאמרתי לי דברים
 אחרים ממה שהוא אמר לי, נכון?
 הוא אמר לי שעשיתם בכלל משהו אחר
 ביום שבת...
 מאיפה אני יודעת שאם לא משקרת לי?
 אולי את מביאה אותו בכלל לעבוד פה?
 אחס בכלל ביחד באמח?
 כן? את לא משקרת לי?
 אל תחשבי, יש כל כך הרבה בנוח
 שמביאות גברים כדי שיעבדו בארץ.
 אל תבכי חמודה, איזו מחוקה. בוכה.
 דקל: "למה שאני אעשה דבר כזה?
 מה אני אעשה?
 זה בן הוגג שלי... הוא בא מסדרה באירופה.
 להאמין לך?
 לא מסדירות עולם שלישי מחסירה לו שם עבודה.
 סימה תראי רגע איפה הנחתי את המסמכים,
 אנחנו גרים ביחד כבר כמה שנים.
 הבחור המקשר אליי ולא ידעתי מה להגיד
 אני לא משקרת, אני באמת התבלבלתי.
 לו כי איבדתי את צ'ק הביטחון שלו.
 סיפרתי לך לפרטי פרטים את יום שבת האחרון
 חמודה, תראי אותה בוכה...
 יסר אחרי שהבנתי שהתבלבלתי.
 דיי אל תבכי.
 היינו ביחד כמה מנוחה סל תהיה שלי לקראת הערב.
 אנחנו גימון לכם חשונה בקרוב אם עברתם
 אחרי זה נשענו להדליק נרות מנוחה עם חביות מתפצאות.
 בסדר? מה אני יכולה לעשות?
 קוין נסע עם ההורים שלי לסנטה ויסקא והם הרליקו
 אנחנו נבדוק את זה שוב לעומק ונראה.
 גרות עם כל המשפחה, תבואו אלינו הביתה בהפגעה
 תחכו למשונה, אנחנו נתקשר.
 תעשו בדיק בית, תראו שאנחנו חיים ביחד...
 תעקבו אחרינו.

ראיון במחלקת אשור, משרד הפנים
 דצמבר 2016

ולמה אני צריכה בכלל לספק לכם תשובה?
 כל הזמן הזה הרגשתי אשמה.*
 כל פנייה אליכם הייתה נגמרת בהשפלה.

איך את,
 מדינה יקרה,
 מרגישה כששופטים אותך
 עוד לפני שהוצאת מילה?

בכל שנה, כמו לפני חקירה,
 עם ערימת המסמכים האפורה.
 מכתבי דואר שבדרך כלל כולם גורסים,
 הופכים עבורנו כל כך חשובים.

אנחנו עורכי הדין של עצמנו,
 באים ומספרים בפחד
 מה עבר עלינו בשנה האחרונה.
 מרגישים את העולם על כתפינו,
 מחזיקים ידיים מתחת לשולחן,
 "מתפללים כל אחד לאלוהיו".

לכל אחד יש אמת שנורא חשוב לו להביע,
לא משנה אם היא תפגע בצד השני.
חושבים שהם עושים מצווה,*
רוצים לעורר אותי, מזהירים אותי מפני
הנורא מכל במעטפת של אכפתיות והערכה.

"את עושה טעות מתוקה,
לא חבל עלייך?
את כזו מקסימה".

כי הוא לא,
הוא לא שייך אלינו, את מבינה?
הוא שייך לשושלת אחרת,
רחמנא ליצלן.
הוא, פשוט לא יכול להיות מקסים,
מדהים עם לב זהב.

ואני כל הזמן רוצה לענות להם,
בחרנו אחד בשניה מסיבה מסוימת.

* ציטוט מס' 1, עמוד 61

יש לי קטע,
מדינה יקרה,
אני דיי שכחנית,
זה לטוב וגם לרע.
ככה שכחתי המון מהחוויה.

אבל פעם שכחתי
מה עשינו בשבת האחרונה.*
ודווקא את זה שאלו במעמד החקירה.
התחלתי לפתוח את מגירות הזיכרון,
יום שלישי, יום רביעי, קופצת לשישי,
מגיעה לשבת.
"לא עשינו שום דבר מיוחד בשבת".
ככה זכרתי.

ואת יודעת,
מדינה יקרה,
שבגלל זה כמעט איבדתי את אהוב ליבי?
כי הוא דווקא כן זכר ונתן תשובה מדוייקת.
הרגשתי איך הקרקע נשמטה מתחתי...